

Megjegyzések egy "statisztikához"

Igaztalan és tudományellenes, ha a hazugságot valaki úgy fokozza, hogy „kis hazugság, nagy hazugság, statisztika”. Igaz viszont, hogy vannak rossz statisztikák és vannak hazugok is.

A pártállam megosztotta a felekezeteket. A számarányokkal is manipulált. Az anyagi támogatást, vagy az egyházi félórák rádiós műsoridejét önkényes arányban osztotta, majd azt állította, hogy az elosztás a létszámarányokat követi. Volt felekezet, amelynek az előnyére, volt, amelynek a hátrányára. S a manipuláció cinkosává vált mindaz, aki saját hívfőlétszámát a pártállam felülbecsléséhez igazodva közölte, közli. (Több felekezet azóta is szigorúan bizalmasan kezeli belső létszámnyilvántartásait és ellenez minden tudományos, statisztikai számbavételt.)

A megtevésztő adatokat nem csak a pártállam, hanem egyházi informátorok is képviselték ország-világ, bel- és külföld előtt. Így állhatott elő, hogy egyébként tiszteletreméltó külföldi művekbe is bekerültek ugyanezek a becslések. Kár. Annál inkább, mert az elmúlt két évtizedből több tucat szociológiai és statisztikai vizsgálat adatai a felekezeti megosztás kérdésében egybehangzanak.

Ma, 1992-ben kereszteléstük, bejegyzésük, vagy tudatos csatlakozásuk alapján a felnőtt népesség 69-70 százaléka római, 1-2 százaléka görög katolikus. A reformátusok aránya 15-19, az evangélikusoké 3,5-4,5, az egyéb vallások tagjaié 2-3 százalék. A semmilyen vallásba nem keresztelt és be nem jegyzett felnőttek aránya különböző források szerint 3-6 százalék között van. Ha nem a felnőtt, hanem a teljes népességet nézzük, mindegyik felekezet létszáma arányosan kisebb, a nem keresztelteké s nem bejegyzetteké magasabb: 10-12 százalék. (A felekezeti statisztika problémáiról és a nemzetközi adatforrások összehasonlításáról vö: Magyar Katolikus Almanach II. Budapest, Szent István Társulat, 1988. pp. 517-522., a hazai kutatási adatok összehasonlító elemzéséhez vö: Tomka Miklós: *Magyar katolicizmus*, 1991. Budapest, Országos Lelkipásztori Intézet, 1991. pp. 5-9.)

Végeredményben: 1. A katolikus részarány nem 49 (vagy 54) százalék, amint Kozma Tamás külföldi forrásból idézi, hanem 65-70 százalék körüli. Az "egyéb" (régén azt is mondták: "nem történeti") egyházak és felekezetek pedig 2-4, s nem 21 százalék.

Tomka Miklós

Az igazgató csak választva jó?

Az Educatio nyitó számában részlet jelent meg *Liskó Ilonának és Andor Mihálynak az igazgatóválasztásról* szóló, nonsokára megjelenő könyvéből. A mindössze három oldalnyi információ valószínűleg kevésbé idézi hitelesen a könyv tudományos eredményeit, viszont megjelenít egy olyan értékelést, amelyet olvasva vennem kellett a bátorságot, hogy kétségeimet papírra vessem.

A szerzők művének idézett része az 1991-ben történt igazgatóválasztások vizsgálatának eredményét foglalja össze. Az írás azonban nem az álláspontok értékelő szakmai elemzésével foglalkozik, hanem elsősorban politikai következtetések levonásával.

Foglaljuk össze először röviden a szerzők értékelését.

1. Az 1985-ös törvény egyedülállóan "demokratikus" (a szó jelentése tisztázatlan) elemként építette be az oktatásirányításba a „tökéletesen elszegényített és megnyomorított, minden autonómiától megfosztott és kiskorúként kezelt pedagógustársadalom” számára az igazgató kinevezésével kapcsolatos tantestületi egyetértési jogot.

2. A rendszerváltás után azonban – nem tudjuk meg milyen okból – egy eddig nem is létező intézmény, az önkormányzatok lettek feljogosítva az igazgatókinevezés jogával, melyek – igaz, csak "legtöbbször" – ideológiai és "politikai" (?) szempontok alapján döntöttek, még a "jó szakemberekről" is.

3. Az Alkormánybírótság – valószínűleg önkormányzati panaszra – 1991 őszén eltörölte a tantestület egyetértési jogát. A – *nyilvánvalóan!* – önkényes döntésokről „a pedagógusok megrendülten tapasztalták a demokrácia nevében deklarált jogfosztásukat”, érdekvédelmi szervezeteik gyenge kísérleteket tettek a védekezésre. Az oktatási

tárca azonban, ahelyett, hogy „az iskolák szakmai színvonalának és a pedagógusok demokratikus jogainak védelmében 'ellenállt' volna, engedelmesen elfogadta az Alkotmánybíróság érveit” (sic!).

A szerzők szerint mindezt értékelve féld, hogy az „iskolákban megindult demokratizálási folyamatok lefékeződnek, és a pedagógusok még azt a kevés illúziójukat is elvesztik a rendszerváltással kapcsolatban, amit eddig tápláltak.” És mialatt így elbizonytalanodunk a rendszerváltás illuzórikus mivoltán, beleütközünk a szerzőpáros sommás politikai helyzetértékelésébe: „1991-ben a tanterületek közérzete már nemigen érdekelte a *politikai hatalom birtokosait*” (kiemelés tőlem, D.P.). A szerzők érvelését megfigyelve egy olyan misztika bontakozik ki előttünk, amelyet „romantikus antipolitikának” is nevezhetünk. Az iskolák és szereplőinek béksé világával szemben a politika nagy kezdőbetűs el-

	összes döntés	tantestülettel egyetértő	ellenkező	egyéb
megyei városok	133 (100%)	118 (89%)	12 (9%)	3 (2%)
fővárosi kerületek	43 (100%)	36 (84%)	6 (14%)	1 (2%)
összesen	176 (100%)	154 (88%)	18 (10%)	4 (2%)

lenségévé vált, amellyel szemben az oktatásnak körömszakadtáig kell védenie autonómiáját. Ismét együtt láthatjuk a „kisemmizett”, „jogaiktól megfosztott” pedagógusokat és a HATALOM ködbe burkolódzó kényurait. Az ellenségkép magában foglal mindenkit, aki az ágazat belső világánál egy kicsit is tágabb mezőben próbálja értelmezni az oktatás problémáit. Ők a *laikusok*, és velük szemben áll a *szakma*. Egy ilyen antipolitika csak egy olyan antidemokratikus korszakban alakulhatott ki, amikor a pártállam irányító tevékenysége átláthatatlan és ellenőrizhetetlen volt, és amikor az állami forrásokért folyó alku-harcban a puha költségvetési korlátokat erőteljes és egységes ágazati lobbik tudták érdekeiknek megfelelően tágítani. A demokratikusan választott politikai döntéshozatal számára az „állampolgárok adófilérei” már nem korlátlanul költhetők, sőt ellenőrizendők és elszámolandók is, a kemény költségvetési korlát pedig új helyzetet teremt az újraelosztásért folyó harcokban. Az „antipolitika” az új helyzetben nem találja helyét, és tovább misztifikálódik, erősítve a hatalom ellenségképét. A „demokráciából kiábránduló” „szakma” számára azonban kérdéses, hogy maradt-e még út. Be nem illeszkedése csak növeli marginalizálódását, ahogy ezt az Antall-kormány első két éve mutatja. En személy szerint kíváncsi lennék annak a „demokráciának” az elméletére, amelyben a senki által nem választott pedagógusok vétőjoga a szabadon

választott és visszahívható helyi politikusok által kialakított érdekegyeztetési folyamattal szemben a „demokrácia” biztosítéka. Saját tapasztalataink alapján is mindannyian tudjuk: a *vétőjog döntési jog*. Egy ilyen döntési helyzet politológiai tartalmát vizsgálva a „demokrácia” helyett inkább a „pedagokrácia” elnevezést javasolnám.

De ha a szerzők a korabeli dokumentumokat figyelmesebben vizsgálták volna, egy másik rendkívül érdekes jelenséget fedezhettek volna fel: a „győztes” önkormányzatok közül néhányan kijelentették, hogy magukra nézve ezentúl is kötelezőnek tartják a tantestület megerősítő szavazatát.

Az 1992-es állapotok felmérésére a szerzők írásának olvasása után villámfelmérést kezdeményeztem a megyei jogú városok körében, amelynek részeredményeit már ismertetni tudom: a mellékelt táblázatból is látható, hogy tíz megyei jogú

város (mely az összes húsznak a fele) és 7 fővárosi kerület (az összesnek az egyharmada) önkormányzata 176 igazgató kinevezéséből mindössze 18 esetben döntött a tantestület bizalmát élvező jelölttel szemben.

Ennek alapján a szerzők megállapításával szemben éppen ellentétes aggodalmaink támadhatnak: vajon gyakorolják-e egyáltalán kinevezési jogkörüket a nagyvárosi önkormányzatok, vagy csak bólintanak?

Mindennek elődtéséhez elmélyültebb kutatásra és előítéletmentes hipotézisekre lenne szükség. Előregyártott politikai ítéletek igazolása helyett ugyanis szebb és érdekesebb is a bonyolult valóságot kutatni.

Drahos Péter

A Drahos Péter által említett „győztes” önkormányzatok nagylelkűsége tiszteletre méltó, de íratlan törvényekre nem lehet alapozni a demokráciát, mert van aki betartja ezeket (pl. a nagyvárosok, megyeszékhelyek), és van, aki nem (pl. a kisvárosok és a kisközségek).

Mindamellert azt gondolom, hogy a szerzők álláspontjának címkézése („romantikus antipolitika”) nem változtat azon a tényen, hogy a magyar pedagógusok (illetve a magyar választók) nemcsak a tárgyalt kutatás, de a közvéleménykutatások összes adatai szerint is kiábrándultak a rendszerváltás hozta „demokráciából”, és ez részben annak köszönhető, hogy elvesztették a közvetlen környezetüik alakításába beleszólást engedő, korábban kialakított jogukat (lásd igazgatóválasztási vétőjog).

L.I.